

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI CHIROYLI
YOZUVGA O'RGATISH**

Eshpo'latova Dildora G'uzorovna

Qashqadaryo viloyati Yakkabog' tumani

98-sonli umumta'lim maktabi

boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarida chiroyli yozuv malakasini shakllantirish usullari haqida bayon qilingan. Yozuvni yozishda uchraydigan kamchiliklari haqida tushuncha berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Chiroyli yozuv, namunaga qarab, nusxa ko'chirish usuli, bo'g'in, matn.

Hozirgi vaqtda jamiyatning oldida turgan muhim vazifalardan biri buyuk vatanimizning kelajagini yaratuvchi yosh avlodni har tomonlama barkamol inson qilib tarbiyalashdir. Aslida ta'lim-tarbiya bolaning sog'lom, har tomonlama kamol topishi, shakllanishini ta'minlaydi, unda o'qishga intilish hissini uyg'otadi, muntazam ta'lim olishga tayyorlaydi. O'quvchilarda chiroyli yozuv malakalarini hosil qilish uchun, birinchi navbatda diqqat, sezgi, idrok etish, xotira kabi psixofiziologik funksiyalar ishtirok etganligini ko'ramiz. Bu bog'lanishlar miyada mustahkamlanadi va saqlanib qoladi. Bu hol o'quvchiga idrok etgan va sezgan narsalarini xotiraga muhrlash imkonini beradi. Masalan, o'quvchilarning o'qituvchi bayon qilayotgan harflar shaklini qanday yozayotganliklarini tahlil qilib ko'raylik. Bu jarayonni uning asosiy xarakteriga ko'ra, idrok etish jarayoni deb atash mumkin. Biroq bu idrokning aniq va ravshan bo'lishi uchun o'quvchi o'z irodasini ishga soladi, diqqatini harflarning shaklini to'g'ri ifodalashga jalb qiladi. Yozayotgan so'z yoki gapning mazmunini tushunmasdan, harflarning shaklini bilmasdan ularni idrok etib bo'lmaydi. Yozish jarayoni ko'rish va eshitish sezgilari orqali idrok qilinadi. Idrok etilishi lozim bo'lgan materialni tartibga solish, o'rganiladigan manba yoki uning tasvirini yaqqol ko'rsatish, bayonning yaqqol va izchil bo'lishi, sinf doskasiga hamma o'quvchi ko'ra oladigan qilib chiroyli yozish idrok etishning muvaffaqiyatli chiqishini ta'minlaydigan omillardandir.

Birinchi sinfda yozuv mashqlarini tashkil etish birmuncha murakkab bo'lib, u bir necha davrlarga bo'linadi va bir necha xil vazifalarni o'z ichiga oladi. Bolalar o'qituvchining ko'rsatmasiga asosan, doskaga yozgan harf va so'zlarni ko'rib boradilar, so'z va bo'g'inlarni tahlil qiladilar, nuqtachalar bilan ifodalangan harflarning ustidan bo'yaydilar. O'quvchilarni yozdirishga o'rgatishdan avval to'g'ri o'tirish qoidalarini tushuntirib berish shart. Shu bilan birga o'qituvchi butun dars davomida

o'quvchilarga to'g'ri o'tirish qoidalarini eslatib turishi lozim. O'quvchilarda chiroyli, aniq va toza yozishga qiziqish uyg'otish birinchi navbatda o'qituvchiga bog'liq. Shunday ekan, har bir o'quvchini chiroyli yozuvga o'rgatish, yozuv malakalarini shakllantirish biz boshlang'ich sinf o'qituvchilarining zimmasidagi yuksak vazifadir. Chunki, husnixat ham bir san'at aslida.

Husnixat va uni o'qitish metodikasi pedagogik fan. Inson o'z fikrini boshqa kishilarga og'zaki va yozma shaklda yetkazish mumkin. Nutqning bu shaklining o'xshash va farqli tomonlari mavjud bo'lib ular o'z o'rnida afzalliklarga ega. Og'zaki nutq tovush chiqarib aytiladi va eshitish uchun mo'ljallanadi. U kishilarning nutq jarayoni vaqtidagi aloqa vositasi bo'lib xizmat qiladi. Yozma nutq esa tosh, yog'och, teri, metall, qog'oz kabilarga ko'rish asosida idrok qilinadigan doimiy belgilar orqali yozib qo'yiladi. Yozuv kishilarning o'zaro fikr almashishi va bilimlarning egallashning qudratli vositasi hisoblanadi. Yozma nutq avlodlarni bir-biriga bog'laydi, uzoq saqlanadi. Yozuv tufayli kishi fikr, insoniyat qo'lga kiritgan bilimlar avloddan-avlodga yetib boradi, abadiy yashaydi.

Namunaga qarab yozish usuli. Chiroyli yozuvga o'rgatishning eng asosiy usullaridan biri harflarning shaklini namuna qilib ko'rsatish va yozdirishdir. Har bir harf namunasi doskaga barcha o'quvchilarning diqqatini jalb qilgan holda yoki ayrim o'quvchilarga daftarga alohida-alohida ko'rsatib berilishi lozim. O'quvchining vazifasi esa doskaga eslab qolgan shakllarni harf, bo'g'in, so'zlar o'z daftarlarida to'g'ri aks ettirishdir.

Nusxa ko'chirish usuli. Bu metodni harf shaklini to'g'ri tasavvur eta olmagan, yozishda daftar chiziqlaridan pastga tushib yoki chiqib ketadigan o'quvchilar uchun qo'llash mumkin. Masalan, bir o'quvchi katta A harfini yozishda xatoga yo'l qo'ygan bo'lsa, o'qituvchi ularni nuqtalar bilan ifodalab daftarga qalamda yozib ko'rsatadi, o'quvchi esa uning ustidan siyoh bilan yurgizib chiqadi. Bu usul o'quvchining shu bilim haqidagi tasavvurini kengroq shakllantiradi. Bu usulning ijobiy jihatlari bilan birga salbiy jihatlari ham bor. Bunday mashqlar faqat qo'l harakatini o'stirish uchun yordam beradi xolos. Uzoq muddat bunday usulda yozgan bolalar harflarning shaklini mustaqil yoki namunaga qarab yozishda qiynaladilar.

Tasavvur orqali yozish usuli. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan usullar bilan bir qatorda, bolalarda tasavvur qilish orqali havoda harflarning shaklini yozdirib mashq qildiriladi. O'qituvchi doskaga yozib ko'rsatgan harf yoki bog'lanishlarni, o'quvchilarga qanday qilib yozishni, ruchkani havoda harakatini ko'rsatib, o'quvchilar tasavvur hosil qilganlaridan so'ng daftarga yozishga ruxsat etadi. Bunday mashqlar o'quvchilarning qiziqishlarini o'stiradi hamda jismoniy mashqlarini ham bajarish imkonini beradi. Ammo o'qituvchi bu usuldan foydalanishda sinfdagi barcha o'quvchilarning qo'l harakati qanchalik to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligini tekshira olmaydi, bir necha o'quvchinigina kuzatib tegishli ko'rsatma bera olishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'ulomov M. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarini husnixatga o'rgatish" Toshkent "O'qituvchi" 1970 -yil. G'ulomov M.
2. "Husnixat metodikasi" Toshkent "O'qituvchi" 1976
3. G'ulomov M. "Chiroyli yozuvni shakllantirish" Toshkent 2002.
4. Doniyorov M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ona tili darslarida chiroyli yozuvga o'rgatish. 2020